

Zpět na média

Jiří Vejvoda

Jiří Vejvoda – Kumšt je postupné naplňování

(z knihy Nárok na rock, vydal Supraphon v roce 1990)

Pavel Vrba: „Věřím, že každý narazí v životě na jisté mezní situace, které o jeho životní dráze rozhodnou za něj. Pro mě to kdysi byl ve výzkumném ústavu obráběcích strojů pocit, že se mnou do budoucna nepočítají... Zdravě jsem se naštvál: hotovo, konec, teď to zkusím s poezií!“

Svět je báječné místo k narození

jestli vám nevadí

že štěstí vždycky není

tak velký požitek

Jestli vám nevadí

že si tu a tam šeredně spálíte prsty...

(Ferlinghetti Lawrence: The World Is a Beautiful Place /Přeložil Jan Zábřana)

Když má textař PAVEL VRBA, v soukromí zrovna tak rozevlátý jako ve verších, patřičnou náladu, prokládá vyprávění zničehonic recitací. Třeba Ferlinghettiho – tak, jako v tomto případě. Anebo Corsa, Pounda, Nezvala, Seiferta, Jesenina. (Dokáže, je-li to potřebné, chrlit i vlastní řádky, kousky slok.) Jeho paměť je udivující, když z ní čtyřverší gejzírovitě vybuchují do hluku přečpané kavárny; jeho překotný způsob, jakým cituje poezii, našťastí nehrozí patosem a nezavání sentimentálností...

Spoluautor mnoha skladeb a projektů českého rocku, které vytvořil (namátkou) s Leškem Semelkou, Oldřichem Veselým, Petrem Jandou či Michaelem Kocábem, prostě žije s básničkami! Přirozeně, že nejen s nimi – naplno umí vychutnat také zcela neéterické prožitky: „*Viš, že mě kdysi bavilo číslicové řízení obráběcích strojů?*“ vyrukuje hned po poezii s jiným ze svých zájmů včerejška či dneška.

Třetí, nejzajímavější možností bude snad hovořit o textech v rocku s člověkem, který má k tomu dva základní předpoklady – nejenže jich sám dost napsal, ale dokáže zjevně jejich úroveň, náplň i zaměření posoudit v širším kontextu. Vyzná se přece v literatuře; obstojně také ve výtvarném umění, snad i ve filmu, v divadle... Zdá se, že kultuře prostě propadl už v nejtěplejším mládí. Kde a proč se však v jeho životě vzaly zrovna obráběcí stroje?

„Na to mám jednoduché vysvětlení. Můj táta na ně kdysi býval expert, dokonce sem hodně z nich vlastně zavedl. A tak se u nás v rodině jaksi automaticky předpokládalo, že půjdu v jeho stopách a rozvinu zdárně tradici. Proto jsem v patnácti, když člověk o sobě vlastně nemá ještě tušení, napochodoval poslušně na střední průmyslovou školu strojní. Proto jsem po maturitě dál pokračoval ve strojařině... Když se maminka dozvěděla, že přitom koketuju s big beatem, pěkně se naštvála. Proč se prý nechci mít tak dobře jako tatínek? Jenže si nevšimla, že já už v téhle profesi nemám zrovna na růžích ustláno a že mě to táhne jinam...“

Každopádně však Vrba vydržel pracovat plných osm let v libeňském Výzkumném ústavu obráběcích strojů a obrábění, jak se institut v omšelé části Prahy dlouze jmenoval. Naštěstí poblíž žili a pracovali lidé, kteří dovedli okolní šedi vdechnout nenapodobitelnou lyriku a poezii. Do stejné jídelny jako Pavel chodíval z nedalekého divadla například tehdejší kulisák Bohumil Hrabal...

(Mimoходом, dům s jeho tamním bydlištěm, prosáklý stářím a kumštem, padl roku 1988 za oběť výstavbě metra.) Tady se dotvářel Vrbův definitivní posun od techniky k literatuře a hudbě. Četl prý všechno možné a stále to konfrontoval – jak mezi sebou, tak se sebou samým. Rimbauda, Verlaina, Pasternaka... Ale přitom se prozatím považoval víc za muzikanta. Jak to?

„Od malička jsem na něco hrál,“ vpadne Pavel impulsivně do otázky se svou odpovědí. Nešetří v hovoru fakty, ale neskrývá ani emoce: „Napřed mě asi v šesti letech poslali na housle, ale ty mě ještě moc nepoznamenaly,“ pokračuje. „Foukal jsem taky na klarinet a na saxofon, ale to jsem bral v dospívání spíš jako přidruženou výrobu. Rozhodující bylo, že se mi do rukou dostala v pravý čas kytara.“

Je třeba vysvětlit, čím tehdy dunělo hudební podhoubí mladých jak v Praze, tak v jiných městech republiky. Zprvu – jak se nám to dnes zdá dávno – vlastně dixielandem! Jenže dost brzo, alespoň oproti jiným spolužákům, se Vrbovi usadil v uších rokenrol: *„Měl jsem kamaráda, který se o něj začal intenzivně zajímat. Jeho matka učila angličtinu, takže nám pomáhala... Navíc hrál famózně na klavír, a tak jsme spolu založili duo. Já mu snaživě, s vervou přizvukoval na akustickou kytaru... No prostě, big beat jaksepatří!“*

Kde jsou ty blahé časy, kdy Jiří Suchý zpíval v Redutě s Akord-clubem (hrával v něm otec Viktora Sodomy!) cosi tak podobné rokenrolu, že ho týdeník Life netaktně nazval „českým Presleym“... Ve skutečnosti ovšem jak Suchý, tak později například právě Vrba postřehli, že v této zdánlivě zcela nové, závratně provokativní muzice dřímá leccos ze zdravých podnětů, které už předtím ctili – blues, dokonce snad i trochu jazz. Zčásti i proto byl Pavlovi big beat hned blízký, přestože pouze na něj se už tehdy (a vlastně ani později) nespécializoval! Důkaz? Jeho první texty na SP deskách po roce 1966: Mám ráda cestu lesní (H. Vondráčková) Karty nelžou (E. Pilarová)... Jenomže skoro současně vyšly další

v podání rockové skupiny Matadors. Pavel měl totiž za sebou patřičné rockové školení.

„Nešlo ani tak o to, že jsem napsal pár textů, které se zpívaly s orchestrem a dost se prý líbily. Hlavní bylo, že jsem se potkal s Edou Krečmarem a dostal se do party kolem tehdejší proslulé kapely Sputniki. Sice tam kolem nás časem vznikly umělé spory, které nás měly vlastně rozdělit, ale k ničemu takovému nedošlo. Psali jsme pro Sputniky texty oba, a oba jsme se na tom hodně naučili.“

Výjimečná ovšem nebyla jenom vzájemná snášenlivost mezi adepty rockové textařiny, jak ji Pavel líčí. Vzácné od Sputniků bylo v té době hlavně to, že se zkusili odpoutat od mateřské řeči tohoto žánru, angličtiny, a vsadit na verše ve svém jazyce! Pavel to jako příznivec slova, psaného, mluveného a zpívaného projevu, považoval odjakživa za samozřejmé: *„Odmítám tvrzení, že v hlučném big beatu nezáleží posluchači na obsahu písně a na jejím případném poselství! Proto mě dodnes zlobí třeba to, jak mnozí zpěváci špatně vyslovují, jak mnohým členům kapel záleží při natáčení spíš na ostrém zvuku kytary než na srozumitelnosti textu... Vždyť přece v rocku, který je velmi aktuálním uměním, dodává jedno druhému další rozměr!“*

Zdá se, že zhruba v polovině 60. let začíná Pavlův sklon k psaní převažovat nad jeho muzicírováním. Rozhodně nehrál v tak významné skupině jako třeba Zdeněk Rytíř, člen památného Mefista. Naopak odešel ze zaměstnání se všemi jeho výhodami i nevýhodami (stálý plat, nulová perspektiva), aby se zkusil živit texty... *„Za první dva roky čtyři vydané na malých deskách. To byl hluboký hladomor,“* shrnuje dnes toto období lakonicky. Zpočátku dával prostě vývoj spíš za pravdu Vrbově matce, která se mu prý snažila rockování už v zárodku překazit!

Nepodařilo se – Pavel zůstal a navenek mátl stopy urputným předstíráním, že je „zkrátka a dobře jen muzikant, co taky píše básničky...“ Ostatně – jak to, že se mu od mládí líbily, že jim rozuměl a že se za to na rozdíl od jiných kluků v partě nestyděl?“

„Rozumově to snad dokážu vysvětlit pouze tím, že mi nestačil školní výklad o poezii, nebo jsem pod ním tušil něco hlubšího... Vždyť podle osnov napsal třeba Nezval snad dvě, a Holan jen jednu důležitou báseň! Tak jsem se tomu všetečně rozhodl podívat trochu na zoubek a zažil jsem nad verši úder, který mě zcela ohromil. Nevím, jak se to mohlo stát! Doma mi nikdo nic podobného nevnucoval, začal jsem jít básničkám po stopě úplně sám, dokonce na truc kamarádům... Samozřejmě, že jsem jim nerozuměl do puntíku, ale vyvolávaly ve mně citovou odezvu, zvláštní vlnění. Jako by někdo tisíckrát líp vyslovil to, co sám v koutku duše cítím! Četl jsem důkladně Seiferta, vzrušoval mě Nezvalův poetismus i surrealismus... Ale beztak rozhodla o mé dnešní práci až pozdější shoda okolností. To je tak. Věřím, že každý narazí v životě na jisté mezní situace, zakopne náhle o úhelné kameny, které o jeho životní dráze rozhodnou za něj. Pro mě to byl ve výzkumáku v Libni pocit, že se mnou do budoucna pořádně nepočítají... Když mi to došlo, konečně jsem se zdravě naštvál: Hotovo, konec, teď už to zkusím s poezií!“

Zatímco Vrba, Krečmar a Rytíř se tedy k rocku dost brzo přimkli a stáli mu – psaním, názory, vztahy – nablízku, neměl o něm jejich budoucí kolega, žijící v odlišných koutech a vrstvách Prahy, ani tušení. Přesněji, nejevil o něj prozatím žádný zájem. Pavel Šrut, pozdější textař Pospíšilův, Prokopův a trochu i Mišíkův, se totiž zprvu skutečně oddal jen čisté poezii...

Nálada velkoměsta, všudypřítomný zvuk hudby, světélkování poezie... Na to, aby ji člověk s citem k veršování nasál, často nemusí ani do světa. Václav Hrabě přece popsal Prahu tak výstižně, že se v jeho básničkách zhlédl bard českého rocku, Vladimír Mišík, a Pavla Vrba zase přiměla metropole nad Vltavou k tvorbě poetického pásma. Jeho poéma Mizející Praha se hrála ve Viole, podobně jako další pásmo, nazvané Můj Ahasver. To bylo v první polovině 70. let, kdy se rock u nás příliš neprojevoval a texty pro něj se staly vzácností. Kupodivu přinesl této písňové poezii obrodu až jazzrock, přestože kladl důraz zdánlivě jenom na instrumentální virtuozitu muzikantů. Čím to, že se v něm Vrba tak poznal?

„Cítil jsem z něj něco jiného než z běžné populární hudby i z ostatního rocku. Odlišnou harmonickou stavbu, jinou filozofii, kterou rozsáhlé hudební plochy umožňovaly zvukem i slovem vyjádřit... Jakmile jsem si našel v jazzrocku vnitřní logiku, mohl jsem k němu hledat adekvátní poetiku. Člověku ohromně pomáhá, že kdysi sám na něco hrál! Každý textař sice za sebou nemusí mít dráhu muzikanta, ale musí být nutně muzikální!“

Velký oblouk barokně košatých textů Pavla Vrby předznamenalo už několik jeho příspěvků na dvojalbum Jana Spáleného z roku 1974. Jmenovalo se Podoby – a různých podob jak v obsahu, tak ve formě své rockové poezie potom Vrba uplatnil ve spolupráci s dalšími pojmy žánru a doby.

Přichází významný projekt Zrnko písku se skupinou Bohemie, ve které zpívá Lešek Semelka a na kytaru hraje Michal Pavlíček. Potom Pavlovy náročné verše, plné fantaskních obrazů a slovních spojení, pro Modrý efekt a hlavně pro brněnské Synkopy: „Dokonce jsem si troufl vymyslet i novotvar,“ vzpomíná Vrba. „Připadal mi výstižný v kontextu hudby, která se chvílemi vznášela spíš ke

Stravinskému než do říše popu. A navíc hezky zněl. Křídlení... Mimo jiné měl naznačit moje vnitřní přesvědčení, že kumšt nespočívá v naplnění, ale v naplňování.“

Tady je Pavel ve svém živlu – zjevně o přístupu k textování rád povídá, dlouze rozebírá strasti i radosti této práce, která stojí na křižovatce řemesla a umění. „*Při psaní textů uplatňuji metodu, kterou bych nazval filmová,*“ souhlasí na dálku nevědomky s tím, co říká Peteraj. „*Není podstatný začátek a konec, ale děj! Nikdy bych ve verších nechtěl poučovat, dělat závěry...“*

Namísto toho maluje slovy, což je nejlépe možné na širokoúhlém plátně art rocku, kterým voní triptych Pavla Vrby a Synkop, složený ze tří alb – Sluneční hodiny, Křídlení a Zrcadla. Tady se hodně uplatnil Pavlův smysl pro plastičnost výrazu a barevnost slov, jemuž se učil nad obrazy Pollocka („*Vnímám ho jako výtvarný ekvivalent jazzu,*“) či Warhola („*Ten mi pro změnu sedí k rocku,*“)... Z širších kulturních souvislostí je možné uvést třeba Vonnegutovy knížky: „*Jako by bylo něco společného mezi absurdní groteskou a art rockem,*“ uvádí textař, který však napíše občas také mikrodrama, scénář, pásmo. Jen knížka veršů mu zatím – podobně jako jeho českým souputníkům z oblasti rocku – zatím nevyšla... Kdo a kdy asi konečně usoudí, co už pochopil Opus, Tatran, Smena: že aspoň nejlepší texty jsou také poezií?

„*Samo sebou, že text je nevyhnutelně součástí tří složek,*“ reaguje Vrba na častou námitku proti jejich knižnímu uveřejnění; „*Jenomže právě na papíru se pozná, jestli v nich o něco jde anebo jsou jen běžným zbožím! Vážil jsem si práce na ucelených projektech, neboť překračovaly hranice zábavné hudby. Kladly hudbou i slovem otázky, nabízely jiné vidění světa... Textař se v nich mohl projevit nejen názorem, na který se dnes všechny nectnosti jazyka svádí, ale i znalostí řemesla,*

technikou. Prostě tím, že bezpečně ovládá základní nosič, který vynese raketu do oběhu...“

Je těžší napsat texty o mnoha slovech a řádcích, anebo stručné a výmluvné, jaké Vrba vytvořil pro Olympic? *“V zásadě jedno druhému neodporuje, bývá to stejně těžké! Dokonce možná platí, že v přemíře not a slabik se něco ztratí, ale zato stručnost odhalí, co v kom je. Člověk se při ní pořádně zapotí! Chce to cit, zkušenost, trpělivost... I tak se výsledek často vznáší mezi nebem a zemí.“*

Pavel vypráví o tom, jak rockové projekty s jeho spoluúčastí vznikaly. Zatímco běžné písničky bývají výsledkem telefonátu a poslané demokazety, rock se rodí ze sdílených pocitů a nálad: *„Když jsme na něčem novém pracovali, byli jsme skoro pořád pohromadě. Vedly se řeči o všem možném, ale nakonec stejně dospěly k muzice! Takový pocit sounáležitosti se zřejmě rodí v každé době, pozná ho asi každá generace. A myslí si přitom, že je naprosto výjimečná!“*

Vrba poslední dobou rozhodně nepíše hlavně rockové texty. Proč je mu ale tento žánr pořád nejbližší, proč mu přirostl k srdci? *„Protože se v něm něco děje. Podobně jsem kdysi, v mládí, vnímal jazz, který teď jako by přece jen uhnul víc do abstraktna. Zato rock je dynamický a živý, zdravě agresivní, odráží se v něm filozofie konce našeho století... Proto bývá vzrušující předlohou pro text.“*

Stále však platí, že by se textař neměl zajímat pouze o užoučkový výsek kultury – tvrdí Vrba. A denně to sám dokazuje svou čínorodostí. Tak, jako kdysi nadšeně podlehl třeba nové vlně polského filmu, zajímá se teď o další zdroje inspirace. Alespoň zběžně vstřebává sbírky poezie, učaroval mu Robert Graves, znovu se vrací k Dylanu Thomasovi... Čte, píše a žije naplno. A nejradši má zřejmě pořád

Ferlinghettiho: „*Básník se narodí/Básník umře/A vše co leží mezi tím/jsme my/a svět...*“

(Jiří Vejvoda: z knihy *Nárok na rock*, vydal Supraphon v roce 1990)

[Zpět na začátek textu](#)